

PAZAUREK, GUSTAV E.: ALTE GOLD-SCHMIEDEARBEITEN AUS SCHVÄBISCHEN KIRCHENSCHÄTZEN. Mit 182 Abbildungen auf 80 Lichtdrucktafeln und 5 Textabbildungen. Leipzig, K. W. Hiersemann, 1912. Ára 120 kor. Pazaurek irodalmi munkássága és munkáinak becse ismeretes a szakemberek előtt. Jelen publikációja méltán sorakozik az iparművészet különböző ágaira kiterjedő értékes művei mellé s hézagot pótol. A stuttgarti országos iparmúzeum 1911-ben egyházművészeti kiállítást rendezett, melyen az egyházművészet minden ága képviselve volt. A kiállított anyag gazdagsága s becse meglepetést keltett, mert a kiállított tárgyak nagyrésze még a szakemberek előtt is eddigé ismeretlen volt. A württembergi régi, híres kolostorok egyházi szerelvényei, a faszobrászat, a templomi festészet, kézrajzok, régi grafikai művek, a templomi belső berendezés mellett általános feltűnést keltett az egyházi ötvösség, mely a román kortól az empíreig gazdag és tanulságos anyaggal ismertet meg. Csak a kiállított darabok után alkothatunk fogalmat az egykori anyag gazdagságáról, melynek javarésze a harmincéves vallásháború és a napoleoni hadjáratok alkalmával pusztult el, mikor az ötvösműveket felolvasztották. Amit a háborus idő megkímélt, azt sok esetben az ízléstelen restauráció tette tönkre, sok műtárgy pedig a régiségkereskedés folytán idegenbe került. A ránkmaradt még mindig tekintélyes anyag módot nyújt a különböző korok fejlődésmenetének tanulmányozására. Az első évezredből egy darab sem maradt korunkra. Az első egyházi telepítésekre vonatkozólag csak oklevelekre támaszkodhatunk. A XI. századtól kezdve egész sorát találjuk olyan helyeknek, ahol az egyházi művészet, főképpen az ötvösség, melegágyra talált. A különböző szerzetesrendek kolostoraiban vagy azok főszeledecségében virágozott az egyházi ötvösség. A benedekrendiek Alpirsbachban, Comburgban, Isnyben, Lorchban, Reichenbachban, Wiesensteigben, Zweifaltenben stb.; a ciszterciek Bebenhausenben, Königsbronnban, Maulbronnban és Schöntalban; a premontriek Obermarchtalban, Rotban, Schussenriedben és Weissenauban; a német lovagrend Mergentheimben, Altshausenben, Horneggben stb.; a johaniták Dietzingenben, Rexingenben, Rohrdorfban és Rottweilban ápolták és virágoztatták fel az egyházi művészetet. Württemberg vidéke a trieri érsekséghez, a speyeri és würzburgi egyházmegyéhez vagy a szentgalleni apátságához tartozott, hol az egyházi művészet a fejlődés magas fokán állott.

A kiállított ötvösmunkákból 182 jellegzetes darabot találunk a könyvben 80 fénynyomatú

táblán. A közölt román antependiumok, gót úrmutatók, ereklyetartók, kereszték, különféle stílusú kelyhek, cibóriumok, keresztelőtálok és kancsók, úrvacsorakannák, osyatartók, remek kivitelű barok és rokokó emailírozott és véséssel ellátott kelyhek, szobrok, mind értékes dokumentumai a régi sváb ötvösségnek. A mű becses részét képezi a közölt anyag bő, mindenre, a provenienciára, a korra, az ötvösjegyekre, a készítőkre, a tulajdonosra, a technikára kiterjedő leírása. A készítés helyeként a XVII. századig a Svábföld dominál, de vannak más, észak- és délnémetországi, sőt londoni és bécsi eredetűek is; a XVII. századtól kezdve Augsburg játssza a főszerepet, mely a XVIII. században vetélytársait mind háttérbe szorítja.

Pazaurek könyve hézagot pótol s határozott nyeresége a szakirodalomnak. Akik az egyházi ötvösség iránt érdeklődnek, azok haszonnal fogják forgatni.

Sz. L.

PÁLYÁZATOK

ELDÖLT PÁLYÁZATOK. A műkedvelők munkáinak terveire hirdett pályázatra beérkezett pályaművek felett Bárczy István elnöklése mellett április hó 25-én határozott az Országos Magyar Iparművészeti Társulat bírálóbizottsága. Megvásárolta: Brozik Engelbert, Heim József, Szász Vilmos, Tóttósy Edit, Sándor Klára, Borhy Mária, Rucsinszky Anna, Seidl Emma, Kubinyi Bertalan és Csemez Jolán pályaműveit összesen 700 koronáért. Különös elismerésben részesítette Brozik Engelbert cserépvirágkarókat ábrázoló tervezeteiben kifejezésre jutó törekvést, hogy a most általában használatos ízléstelen virágtámasztókat kiküszöbölje. Az eszme megvalósításának az a módja, amit a pályamunka is bemutat, alkalmas arra, hogy az e fajta amatőr munka népszerű legyen, elterjedjen. A bírálóbizottság nem merítette ki egészen a vásárlásra szánt összeget, ezért elhatározta, hogy a pályázatot megismétli. Az újabb pályamunkákat, amelyekre nézve a f. évi III. számunkban közölt pályázati feltételek irányadók, május végéig kell benyújtani az Iparművészeti Társulatnál.

A miniszterelnökség megbízásából az Országos Magyar Iparművészeti Társulat pályázatot írt ki a hágai békepalotában elhelyezendő négy darab monumentális majolika díszedény tervére. Ezeket a díszedényeket Magyarország, mint a hágai egyezményt aláírt hatalmak egyike, ajándékozza a békepalota számára. A pályázat zsűrije április hó 28-án ült össze Bárczy

István dr. elnöklésével. A bizottságban a miniszterelnökséget Devecis del Vecchio Ferenc udvari tanácsos és Fejér László dr. miniszteri osztálytanácsos, a Képzőművészeti Tanácsot Radisics Jenő miniszteri tanácsos, az Iparművészeti Társulatot Alpár Ignác, Pecz Samu udvari tanácsos, egyetemi tanár és Ligeti Miklós szobrászművész képviselték. Jelen volt továbbá, mint szakértő Zsolnay Miklós gyáros, főrendiházi tag. A pályázatra beérkezett 43 pályamunkának beható bírálata után a zsüri akként döntött, hogy a díjakat ezúttal nem adja ki, hanem öt pályázót, névszerint Vértess Rezsőt, Kozma Lajost, Sikorski Zsolnay Miklóst, Szendrői Dezsőt és Sikorski Tádét, akiknek pályamunkái egyik vagy másik szempontból figyelemreméltók voltak, újabb pályázatra hívott föl azzal, hogy a bírálathoz fölmerült kívánságok szemmel tartásával készítenő újabb pályamunkáik benyújtása esetére biztosítja részükre az első ízben kitűzött díjak egyikét, legalább 300 koronát, az öt közül a legjobb pályaművet pedig kivételre ajánlja a miniszterelnöknek. Az új pályamunkák beadásának határideje május 31-ike.

PLAKÁTRA ÉS KÉPES LEVELEZŐ-LAPOKRA hirdet pályázatot az Országos Magyar Iparművészeti Társulat közvetítésével a székesfőváros gázműveinek igazgatósága. A már június hó 9-én lejáró pályázat részletes föltételeit e számunk hivatalos rovatában közöljük.

AVIRÁGOS BUDAPEST BIZOTTSÁG április hó 28-án Bartóky József dr. államtitkár elnöklésével ülést tartott, amelyen köszönettel vették tudomásul, hogy a földművelésügyi miniszter a bizottság akciójának támogatásaképpen 3000 korona államsegélyt engedélyezett. A bizottság ezután elhatározta, hogy felhívja Budapest közönségét a tavaszi virágdíszítópályázaton való részvételre. Jelenkezni lehet június hó 10-ig az Iparművészeti Társulatnál, ahol a pályázat részletes feltételei is megtudhatók. Végül a bizottság elhatározta, hogy úgy a bizottságba, mint a pályázatok elbírálására alakítandó zsüribe meghívja mindazokat, akik az eddigi pályázatokon arany- vagy ezüstérmet kaptak.

KIÁLLÍTÁSOK

JERUZSÁLEMI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁST rendezett a „Múlt és Jövő“ c. folyóirat szerkesztősége a Könyves Kálmán nagymezőutcai szalonjában, mely május hó 1-én nyílt meg. Kiállításra kerültek palesztinai szőnye-

gek, csipkék, filigrán munkák, fa- és bőrbútor-tárgyak, damaszkuszi famunkák és egyéb mű-tárgyak.

NORVÉGIA JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA. 1914 május 15-től október 15-ig Norvégia országos kiállítással ünnepli meg Dániától való elszakadásának s nemzeti önállóságának századik évfordulóját. A krisztianiai kiállítás az utolsó száz esztendő keretében mutatja be Norvégia kulturális fejlődését. Ez pedig, tekintve az ország mostoha természeti viszonyait és az utolsó száz évek is sokszor megbénító politikai viszonyait, tiszteletreméltóan jelentős. A kiállítás a norvég festészetet, szobrászatot, építészetet, alkalmazott művészetet és e művészetek retrospektív bemutatását is felöleli. Külön pavilonja lesz a háziiparnak, amelynek küzdelmes fejlődését és mai állását az idegennek most először lesz alkalma a maga teljes egészében megismerni. A kiállítási területtel szemben, a Bygdø szigetén elhelyezett állandó népmúzeum apró falusi házainak népművészeti kincsei és Lillehammer gyönyörű népmúzeuma pedig a letűnt századok népművészetével egészíti ki a jelen háziipar és iparművészet képét. A kiállítás cloujának ígérkezik az 1867-ben Osebergben, a tenger fövényéből kiásott ezeréves vikinghajónak tartalma, amelynek műzeális feldolgozásán, konzerválásán, részben tengervízben való akváriumszerű elhelyezésén esztendőök óta dolgozik Gustavson egyetemi tanár, és amely e kiállításon kerül először a nagyközönség szeme elé. A hajóban előkelő nő — talán törzsfőnök-nő — temettek el minden házi felszerelésével, kocsijával, szánjával együtt. S e dolgoknak hol robusztus, hol hihetetlenül finom, csodás ornamentikája egy rég letűnt kor nagyszerű iparművészetének varázsával bilincseli le a lelket. Feledhetetlen annak, aki egyszer látta.

BALTI KIÁLLÍTÁS. A svédek kezdeményezésére és vezetésével, Gusztáv svéd király védnöksége alatt, 1914 május 15-től október 15-ig Malmöben ipari és művészeti kiállítást rendeznek a baltitengermelléki országok: Svédország, Dánia, Németország és Oroszország. A kiállítás ipari csoportja felöleli a tudomány, a nevelés, oktatás, egészségügy, mérnöki munkák, építészet, ipar, mezőgazdaság, közlekedés, halászat, léghajózás, erdészet, földtani munkálatok, ércművelés és vegyészet szolgálatában álló gépeket, berendezéseket, eszközöket; a grafika, fényképészet, könyvkötés, ékszerészet, bőrmunka termékeit; villák, munkásházak, lakások, üzletek, hivatalok berendezései; háztartási eszközöket; a textilipar anyagait és termékeit; hímzéseket, csipkéket, zsinórozásokat; a háziipar és iparművészet termékeit, amelyek az egyes országok tartományainak vagy kerül-

MÚZEÁLIS ÜGYEK

JANKOVICH BÉLA vallás- és közoktatásügyi miniszter április hó 28-án délután meglátogatta az Iparművészeti Múzeumot. A tisztikar élén Radisics Jenő igazgató fogadta, akinek kalauzolása mellett a miniszter nagy érdeklődéssel nézte a múzeum gazdag gyűjteményét.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM utóbbi időben vásárolt és ajándékba kapott bútorokat állított ki a földszinti helyiségeinek déli részében. Különös figyelmet érdemel két szekrény, melyek a gilányi kastélyból származnak, a Mária Terézia korára jellegzetes faragott és aranyozott díszű frószekrény egykorú üvegezéssel, a Nemes Marcell ajándéka képpen a múzeum gyűjteményébe került gazdag faragott díszű németalföldi almárium és egy biedermeier-kori augsburgi piano, végül a francia modern bútorok csoportja. Ez utóbbiakat a párisi 1900. évi világiállításon vásárolta a múzeum. π.

RÉGI ERDÉLYI SZÖNYEGEK KIÁLLÍTÁSA. Az Iparművészeti Múzeum Teleki Domokos gróf indítványára még a múlt évben elhatározta, hogy a múzeumban kiállítást rendez az Erdélyben található régi szőnyegek közül. A kiállítást az eredeti tervek szerint, még az elmúlt év őszén akarták rendezni. Csányi Károly, az Iparművészeti Múzeum igazgatójára a múlt nyáron bejárta az erdélyi kastélyokat, parochiakat és magánházakat is, hogy meggyőződést szerezzen arról, hogy a kiállítás céljaira milyen anyag áll rendelkezésre. Ez a tanulmányút igen érdekes felfedezéssel járt, amennyiben olyan váratlanul gazdag anyagra bukkantak, amire egyáltalában nem is számítottak. A kiállítás idejét kénytelenek voltak elhalasztani, mert a nagy és gazdag anyagot ilyen rövid idő alatt feldolgozni nem lehetett. A múzeum igazgatósága úgy határozott, hogy a kiállítást ez év őszén rendezzi, addig az anyagot jól kiválogatják és szakszerű katalógust is fognak készíteni.

NÉP- MŰVÉSZET

VARROTT HOLMIK: Jelen alkalommal a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának gyűjteménye néhány igen érdekes és kevésbé ismert mintájú hímzését mutatjuk be. A részint „leveles varrás”-sal, részint pedig „szárvarrás”-sal és „láncöltés”-sel

készült ingvállakat, ingujjakat, harisnyakötőket és hímes kötényeket **Beluleszkó Sándor dr.** és **Győrffy István dr.** gyűjtötték össze Gömör és Honf vármegyékből.

NEMZETKÖZI NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS nyílt meg a párisi Tuileriák Pavillon Marsand nevű iparművészeti kiállítási épületében. A francia népi művészet mellett, amely különösen csipkemunkákban gazdag, a francia gyarmatok szerepelnek nagyobb arányú csoportokkal. Ott van természetesen az elmaradhatatlan Wiener Werkstätte is a maga morva, cseh és lengyel eredetű dolgaival. Sőt hála Kulmer báróné gondoskodásának, a magyar népi művészet és háziipar jellemző munkáinak változatos sorozata is gyönyörködteti a kiállítás látogatóit. Ebből az alkalomból a L'Art Decoratif című előkelő francia folyóirat ezidei áprilisi száma L'Art Paysan Hongrois c. cikkében ugyancsak Kulmer báróné kevés alapossággal, de meleg rokonérzéssel ismerteti népművészetünket, amelyből jól megválogatott szemelvényeket képen is mutat be a lap olvasóinak.

KRÓNIKA

PRO DOMO. Legutóbbi számunkban közöltük Hevesi Sándor dr.-nak, az Operaház főrendezőjének az Opera klasszikus ciklusának díszleteiről írott cikkét, amelyben Hevesi dr. néhány bántó megjegyzést tett a ciklus rendezésének bírálójáról. Mint sajnálattal értesültünk, azok a bírálók, akik e megjegyzéseket magukra vonatkoztatták, ezeket úgy fogták fel, mintha a Magyar Iparművészet a jelzett cikk által támadást akart volna intézni ellenük. Éppen ezért szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy a cikkben, melynek megírására a Magyar Iparművészet szerkesztősége nem volt semmiféle befolyással, Hevesi Sándor dr. csakis az ő egyéni nézetét nyilvánította, amelynek mi helyet adtunk anélkül, hogy ezzel az illető bírálók ellen akartunk volna állást foglalni. Ez már lapunk szelleméből is nyilvánvaló, mert hiszen nekünk kötelességünk ugyan a különféle művészeti nézetek tárgyilagos közvetítése, de sem nem célunk, sem nem hivatásunk, hogy a művészeti élet személyes torzsalkodásaiba beleszóljunk.

IDEGENFORGALOM. Aki csak egy keveset is utazott külföldön, a maga közvetlen tapasztalataiból tudja, hogy milyen nevezetes szerepe van az idegenforgalom körül a természet és népművészetek vonzóereje mellett az

255.

255. Hajdu vármegye debreczeni székházának főkapuja.
A vasrácsot készítette Losonczy István, Debreczenben.

255. Portail du Palais de département à Debreczen.

209

234.

234. Hajdu vármegye debreczeni székháza gyűléstermének ablakoldala az elnöki emelvénnel.

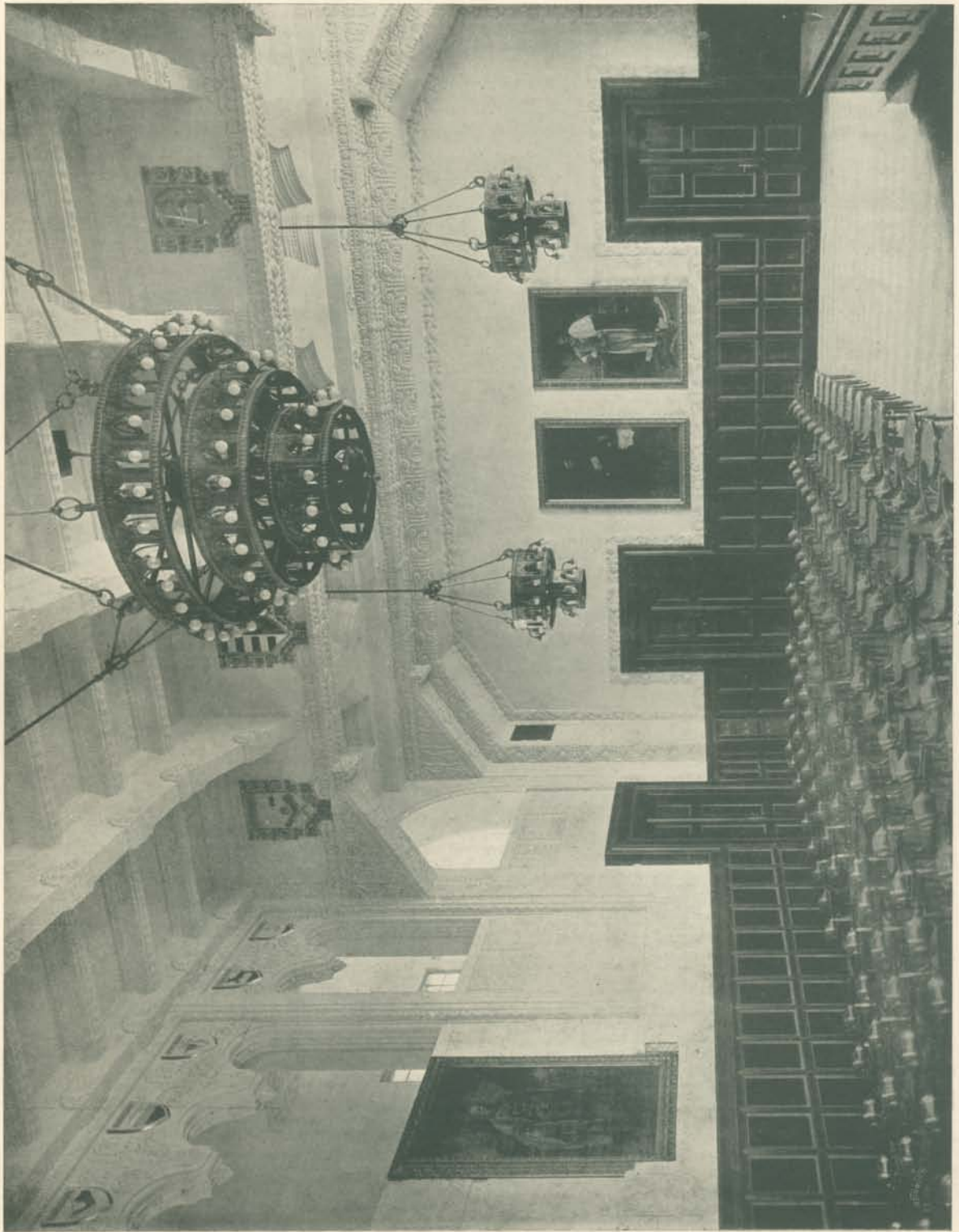
234. Partie de la salle des séances avec sièges de la présidence.

235.

235. Hajdu vármegye debreczeni székháza közgyűlési termének sarka.

235. Coin de la salle des séances.

256. Hajdu vármegye debreczeni székházának gyűlésterme. A falburkolat és bútor Kramer Henrikétől, a csillárok Kissling Rudolf és fiától valók.

256. Salle des séances du Palais de département à Debreczen. Boisserie et ameublement: H. Kramer (Budapest). Lustres: R. Kissling et fils (Budapest).

iparművészetnek. Az utazó és szórakozó ember mindig bizonyos pénzfölösleggel rendelkezik s mindig szinte önkéntelenül is keresi azokat a helyeket, amelyek finom és ízléses, nem nagyon drága tárgyakat, ajándékokat s emlékeket kínálnak. De másrészt a grafika mai fejlettsége mellett: már az invitációnak, mely az idegent egy város, vidék látnivaló, vagy szálloda látogatására csábítja, annak is művészesnek kell lenni. A kiállítási prospektustól a hotelcéduláig minden akkor hat jól üzletileg is, hogyha kellemesen hat a szemre. Arról jut ez eszünkbe, hogy mostanában sűrűn olvassunk bizonyos törekvésekről, amelyek egy leendő idegenforgalom megteremtésére irányulnak. Kivált a főváros vezető köreiben foglalkoznak vele, hogy az épülő új fürdők számára nemzetközi közönséget csábítsanak ide s egymásután röppennek fel az előkészületek hírei. A minap azt olvastuk például, hogy a főváros sok ezer képeslapot készített s küldöz szét ingyen arra a célra, hogy a város szebb pontjai a külföldön is ismertekké váljanak. Nem láttuk a szóbanforgó képeslapokat, de alig hisszük, hogy például erre olcsó pénzen jó és művészi megoldást lehetne találni — amennyire a mai viszonyokat ismerjük. Viszont semmi sem áll útfában annak, hogy a főváros erre nézve egyenesen az iparművészet termelő vagy közvetítő tényezőihez forduljon jó megoldásokért. Azt is olvastuk, hogy egy angol tanügyi lap szerkesztőségétől pár nap alatt sok ezer példányban kapkodták el azt a Magyarországot ismertető idegenforgalmi füzetet, melyet az államvasút bocsátott közre. De milyen ez a füzet, csinos-e, vonzó-e? Nem ismerjük. Mi csak azokat a nagy díszalbumokat ismerjük, melyeket hajdan, az idegenforgalmi szubvenciók aranykorában bocsátottak ki s amelyek krétázott papiroson, vastag lexikonkötésben, celluloid alá rejtett „látképpel“ jelentek meg és amelyeket senkisé ismert a külföldön a kezébe venni, — amint az idegenforgalmi eredmények mutatják. Nos, most talán nálunk is rá fognak jönni, hogy ennek a reklámnak is csak előnyére válik, ha nem fullad bele a velin, a bőr és a könyvdísz gazdagságába. Bizonyos azonban az is, hogy az ilyesmihez nem kötelesek az emberek hivatalból érteni s éppen arra való a tervezőművész, hogy erre alkalmas projektumokkal szolgáljon. Az ideai idegenforgalomban mindenesetre jelentős szerepe fog jutni annak a nagy nemzetközi feminista-kongresszusnak is, amely nemsokára Budapestre gyűjti össze a világ minden részéből a nők legintelligensebb rétegét. Ezt a kongresszust — amint a jelek mutatják — a mi feminista-mozgalmunk vezetői több buzgalommal készítik elő, mint az nálunk általában szokásos. A rendezőhölgyek

már hetek óta látogatják a budapesti látnivalókat, múzeumokat stb., hogy annak idején kellő hozzáértéssel lehessenek külföldi elvbarátnők kalauzai. Ámde nem halottunk arról, hogy arra is gondoltak volna, hogy előkészítőszakban, vagy a kongresszus helyén iparművészeti termékeink ízlésesebbjei számára kelendőséget biztosítanak. Pedig bizonyos, hogy a külföldiek — mikor ajándékok vásárlására kerül a sor — itt elsősorban ilyenek után fognak kutatni s magyaros jellegű hímzések, bronzok, cserepek, fa- meg bőrmunkák sokkal kelendőbbek lesznek, hogyha művészkézből kerülnek ki, mintha a Rákóczi-úti bazárok holmijára lesznek kénytelenek fanyarodni. Reméljük, hogy éppen a magyar nőmozgalomnak azok a tagjai, akik a mi fejlődő iparművészetünknek is tevékeny munkatársai, fogják a szervezőket ezekre a körülményekre figyelmeztetni.

A VILLAHÁZ. Muthesius Hermann nevének jelentőségét nem kell külön megmagyarázni azoknak, akik a modern iparművészet fejlődését figyelemmel kísérik. Úgy elméleti munkán, mint minduntalan látható alkotásai, villaházai, berendezései, falusi lakásai arról beszélnek, hogy senki a modern német iparművész nemzedékből annyit nem tett az angol stílusnak a kontinensen való meghonosítására, mint ő. Hogy mi az az angol stílus, azt már útfig ismeri mindenki: a lakás egysége, az alaprajzból való kiindulás, a lakónak igényeihez, családi életéhez, ízléséhez s kívánalmaihoz való alkalmazkodás, a pihentető kényelem és a familiáris érzések megszólaltatása... egy szóval egy olyan stílus, mely minden különöséget megvet s mindent a célszerű kényelem szolgálatába állít. Muthesius bizonyára nem a legnagyobb jelenségek közül való, akiket az építészet története felmutathat, de jó kifejezője és lelkes apostola a maga művészi és társadalmi ideáljának. S ha reá mint példára utalunk, akkor ezt most abból az alkalomból tesszük, hogy egy gyűjteményes mappája jelent meg az ő húszegynéhány villájának s ezek belső kiképzésének és hogy amikor ő ezeket a villákat szóval is ismerteti, egy olyan körülményre is rámutat, amivel jellemzetesen eddig nagyon keveset foglalkoztak az építészek efféle leírásokban, a megrendelő anyagi erőviszonyaival. Úgy látszik: itt is bátorító példa kell a régi előítéletek megtörésére. A mi építészeink, berendezőink, tervezőink bizony ritkán jutnak abba a helyzetbe, ami az angol stílus alapja, hogy egy villa egész külső és belső megoldását az alapkötőtől az utolsó fogasig egyetlen emberre bízzák. Efelett eleget kesergünk s elég sokszor szemrehányásokat teszünk miatta: megrende-

lőknek, publikumnak, háziuraknak, de — éppen a Muthesius-példa mutatja, hogy nekik is van némi igazuk. Mert mifelénk úgy tüntetik fel a közönségnek az efféle megrendelések megoldását, mintha a pénz egyáltalában nem játszana szerepet ott, ahol a megoldást egyetlen művészre bízzák. Akárhány ilyen közlést és bemutatást látok a mi építészeti és iparművészeti folyóiratainkban, mindig kénytelen vagyok felsóhajtani: hja, ezt az angol stílust is csak a milliomosoknak találták fel! Pedig a tisztviselőtelepeken is csinálnak villákat s Jászkarajenőn is csinálnak családi házakat s ott bizonyára fontos szerepe van ennek a körülménynek, hogy: kérem építész úr, nekem csak ötvennyolcezernégyszáz koronám van egy házra, kertre és bútorra és énnám még hiteltűllépés sem lehetséges, mint a középítkezéseknél. Mondom, efajta dolgokkal nálunk a megrendelő elő sem mer hozakodni s mivel nem mer vele előhozakodni, tehát külön számlát csinál az építésszel, külön az asztalossal, kárpitossal, szerelővel és üveggessel. Igaz, végeredményben így is deficitel zárul a költségvetés, de legalább nincs meg a lakásnak sem a megkívánt művészete, sem az egysége. Mindazt, amit a Muthesius könyve művészeti, architektónikus és ízlésbeli formákat elárul, minálunk is tudják már a szakemberek. De egyet megtanulhatnak belőle, hogy: minden házépítés alfája és omegája a pénzkérdés és nem praktikus, konstruktív s angol stílus az, amelyik ezt a tényezőt elszikkasztja az épületről.

A MOZI-ARCHITEKTURA. Ez a kérdés is egyike azoknak, amelyeket az élet modern haladása frissen és a legteljesebb újság formájában dobott a művészet elé. A művészek minden minta és hagyomány nélkül, egészen a saját erejükből és invenciójukból kell hogy feleljenek rá, mert hiszen a multban nem találnak olyan példákra, amelyekbe belefogózhatnának. A szó szoros értelmében modern feladat a mozi építészeti formájának megoldása. De bizonyos, hogy előbb-utóbb foglalkozni kell ezzel a megoldással. Eddig vajmi kevés történt ezen a téren, különösen nálunk Magyarországon nem. A vállalkozói élelmesség egyszerűen üres üzlethelyiségekbe szorította a mozgófényképet és artisztikus dísz fejében megelégedett néhány kétes-ízlésű relieffel vagy patronnal. De a mozgófénykép népszerűségének hihetetlenül gyors terjedése mellett el fog következni az az idő, amikor a mozgófénykép külön hajlékot fog követelni. Ez pedig egy új színháztypus kifejlődéséhez vezet, amelynek jellegéről már is gondolkodnak és vitatkoznak az építész körök különösen Németországban. Bizonyos, hogy ez az új

tipus nem lehet egyenlő a régi színházakkal, hanem rendeltetését formáiban is ki kell hogy fejezze. Ehhez képest nem érdektelen az a felfogás, amely a mozinak könnyű, vidám karaktert akar adni avval a megokolással, hogy a mozgófénykép maga könnyebb, vidámabb faja a szórakozásnak. Ez mindenesetre helyes elv, ha kivitele művészettel történik és nem megy túlságokba. A szórakozás jellegének megérezkítése nem követeli azonban a komolytalanságot. Oscar Kaufmann, az ismert színházépítő újabban Berlinben épített egy mozgófényképszínházat, amely egészen komoly és nyugodt hangulatú. A mozgófénykép technikája is számos olyan követelményt állít a tervezők elé, amely az új típus formáját merőben megváltoztatja. Így mindenekelőtt, minthogy az épületből ki kell hogy zárják a világosságot, a tervezőknek egy majdnem teljesen ablakok nélküli épületet kell alkotniok. Mi azt hisszük, hogy tekintettel a mozgófénykép speciális rendeltetésére, a tűzbiztonsági követelményekre és a modern jellegre is, a mozgófényképszínház elsősorban azon épületek közé tartozik, amelyeknek megalkotásánál teljes mértékben szóhoz juthat a legmodernebb építőanyag: a vasbeton. Ez teljesen kifejezné a mozi karakterét és minden tekintetben alkalmas lenne a színházak felépítésére. S ha a mozi-architektúra a vasbetont választja anyagául, akkor olyan épületek jöhetnek létre, amelyekre formájuknál és rendeltetésükénél fogva kiválóan illik majd az a megjelölés, hogy a XX. század gyermekei.

NAGY SZEZÓN — HOLT SZEZÓN. Most rügyeznek a fák, most jelentkeznek az új hangulatok, az új szenvedélyek s az új toalettek, melyek mind kifelé csábítják az embereket. A kontinens nagyvárosaiban most indul meg a nagyszzezón s a virágos május olyan érzések táplálója, melyek a művészetekhez is közelebb sodorják a mondain-érdeklődést. Most kell tehát megnyílniok mindenfelé a tavaszi kiállításoknak, a nagy meglepetéseknek, a boulevard-témáknak. A nagy vendégszereplések és a tavaszi sportizgalmak világába ilyenkor ékelődik Bécsben, Berlinben és Párisban az ízlés egy-egy kis szigete, ahova az ember elmegy sikkból, kötelességből vagy — pour la bonne bouche. A mi kis kuckónkból nézve, azt lehetne hinni, hogy az egész világon most épügy fáznak az emberek s éppen úgy a balkáni háború közgazdasági következményein sírnak, mint minálunk. Pedig hát szó sincs róla: az emberek még a guillotine idején is ráérttek a frizurájuk gondosságára ügyelni, hogy ijednének meg azoktól a halál-

hörgésektől, melyekkel pár ezer rongyos bulgár katona gondol utoljára az otthonmaradóakra... A fegyverek közt sem szűnnek meg mosolyogni a múzsák. S egy kis futó te-repszemle meggyőz róla, hogy mitőlünk nyugatabbra mennyi a finom s enyhe szenzáció s mennyivel boldogabbak az emberek. A szomszéd Bécsben például a képzőművészeti inyességekkel kínálkozó szecesszió-kiállítás és a Reichel-féle kollektív-kiállítás, meg a festők képművészeti társulat új elárúsfő helyisége, ahol egész interiőrök és egyes tárgyak rögtönös eladására rendezkedtek be a Stallburggasse 3.sz.a. De még az interiőrök művészi szempontból nem ragadtatják el a kritikásokat és nézőket, sok dicsérrel szólnak a Wahliss-, Böck- és Kirsch-féle kerámiai munkákról, Pfaffenmeyer és Hagenauer fémmunkáiról, Melzer bőrmunkáiról és újra örömmel konstatálják, hogy a nagy ipari cégek, mint Südfeld & Co., Backhausen és Haas mennyi művésztervező dekoratív elgondolásait valósítják meg. Talán azért is konstatálják ezt, hogy a mi elmaradottságunk is eszünkbe jusson s az is, hogy az a bizonyos Haas cég aligha foglalkoztatja a pesti üzlete kvótája arányában a pesti iparművészetet. Igaz, ez a kiállítás a régi stílusok imádatát, azt a dekadens bécsi snobizmust is hűségesen szolgálja, mert az agyonrajongott biedermeier itt modern „át-dolgozások“-ban jelentkezik, kivált a lakásberendezésben. De nem jobbak ebben a tekintetben Berlinben sem a viszonyok, ahol újabban egyre jobban hódít az Alt-Berlin hangulata és a mindennapi panamákat csak száz év előtti lim-lomok közt szeretik olvasni. Így nyílt meg a minap egy ilyen relikvia-kiállítás a Märkisches Museumban, amely vasból való ékszerek

Pálfa Jenő rajza.

Csupa izzó erotika, ahogy ő Rubinstein Ida alakját, ezerféle fátyollal, övvel, ékszerrel a mozgás mindenféle variációjában ceruzája hegyére veszi. Bizonyos, hogy Gavarnitól egészen Th. Th. Heineig az utolsó század minden nagystílu grafikusában benne van az ő művészetében, de egyúttesen — ha kissé modoros is — egy egész dekoratív zenekar ő maga: Bakst. Sokkal kevesebb elragadtatás nyilatkozik meg azokban a kritikákban, amelyekkel a berlini iparművészeti iskola mostani kiállítását s Bruno Paul egész didaktikus szellemét kísérik. Mintha nem váltotta volna be azokat a reményeket, melyeket az iparművészet e hajdani forradalmárjától vártak s az ő előkelő eleganciája hovatovább a nyugodalmasság és kényelmes, de nem mindig érdekes formák világába merült volna. Párisban a nagy tavaszi szalonok megnyitása előtt a kisebb gallériák szolgálnak művészi effektusokkal. Az akvarellisták, a „La cimaise“ nevű művész-csoport s a modern festők egy exquisit-klubja a „Société nouvelle“ kiállítása mellett egy új kottéria is alakult, a „Salon des Articles Animaliers“, amelyben mindazok a festők, szobrá-

és kemény kardok közt főleg a lipcsei csata s Napoleon, Blücher meg Wellington emlékéit újítja fel karrikatúrákon, metszeteken és elszállásolócédulákon. De szerencsére a modern művészet barátainak sem kell kétségbeesniök, mert finom gourmandise-nak ott van Cas-sirernél a sokszor megcsodált orosz ballet-tervezőnek és grafikusnak, Bakst-nak, pompás gyűjteménye: scénáriumok, figurinek s ezek közt a D'Annunzio azóta már megbukott „Szent Sebestyén vértanúságá“-hoz készült díszlettervek. A görög (mykeni) motívumok kígyóit, spirális vonalait a démonikusig tudja fokozni és az egyiptomi világ szenvedélyes, mély színeivel perverzül futtatja be.

szok és iparművészek vesznek részt, akik az állatok formái s mozgásai tanulmányába mélyülnek el s különösen sok dicsérettel szólnak Le Bourgeois-nak páratlan művészettel faragott faszobraitól. Csak amikor az ember erről a szép nemzetközi sétáról visszaérkezik, akkor veszi észre, minő csüggedés és szárnyaszegettség van nálunk. A holt szezón ezúttal csakugyan korán köszöntött be nálunk, innen-onnan egy éve lesz már, hogy beköszöntött.

DAVID. A francia grand saison idej művészeti csemegéje: David, a nagy Louis David képeinek, terveinek, alkotásainak hatalmas kiállítása a Petit Palaisban. A franciák rajongva, csodálattal nézik már régóta ismert, sőt túl is becsült művészetét, az újságok, folyóiratok felújítják életének, e nagyszerű pózokkal gazdag életnek minden fázisát? Mi a rúgója ez emlékek felújításának? Talán a száműzött nagy művész szelleme felett az engesztelődés világosságát gyujtják meg, vagy egy darab Napoleon-imádatot akarnak újra belecsempészni a lelkekbe? Szó sincs róla, a David-kultusz mind a kétfőre alkalmas. Képeivel, bútoraival, kardjaival, toalettjeivel, csilláraival, drapériáival, fűrtös Brutusaival és kacér Mme Récamierjával egy kor vonul fel, amelyben benne csillog, vérzik és parancsol a forradalom szelleme, a klasszicizmus imádata és Napoleonnak mindenre ráboruló imperializmusa. Egy emberfölötti egyéniség jelentkezik ebben a festőben, koszfümszabóban, díszletezőben és királyi ceremóniamesterben s már maga a nagyszerű képesség, hogy három különböző stílusnak: a Louis XVI-nak, a directoïrenak s az empirenek a nyelvén miként tud beszélni, szavalni, szónokolni, — csodá-

latraméltó. A neve hallatára egyszerre a Recamier hálósobájára gondolunk, a hattúvonalú ágyra, az omló drapériákra, a hideg mahagonifénnel kokettáló éjjeli szekrényre, a konzolra, melynek káváján fáklyák és sasok vert bronzai fonódnak össze és felette puhán, ezüsfősen hajlik az ovális tükör, a komoly falikarokra, — mindarra, amivel gögjét és hiúságát görögös formákba burkolja. S mialatt Brutust festi, nem ér rá megmenteni a nővére urát a vérpadon s mikor az új napfény felárad Napoleon képében, még arra is ráér, hogy játékkártyákat fessen az új konzulnak. Mintha csak ő is Talmától vett volna órákat, hogy hogyan kell jósolni, görög módon állni, ülni, a tógát méltósággal viselni, a szavakat Racine nyelvén kiejteni... Csoda-e, ha eljut a legnagyobb kitüntetéshez, ami francia embert valaha érhetett: Napoleon barátjává tudott lenni s csoda-e, ha azután száműzetésben kell meghalnia a nyolcvanhárom éves aggastyánnak Brüsszelben? Mégis kellemes és éltető illúziói voltak s ez irigylendő. Mert minden apró vonásán és minden nagy festményén ott érzik a hit, hogy az, amit csinál nem is klasszicizmus, nem is természet többé, sőt nem is stílus, hanem: a stílus. Hogy minden, ami előtte járt, csak törekvés erre, de mindaz, amit ő alkotott: az erő, az értelem és a forradalmi szenvedély egyszerre. Festőnek és művésznek csak érdekes, de mint lélek, a legnagyobbak közül való, aminők csak egy akkora állócsillag körül bolyonghatnak, aminő Napoleon volt. S hogy lefutott a világyűben' és csak egy szép emlék maradt, amin bizonyára éppen azok csodálkoznak leginkább, akik most a Petit Palaisban tolonganak a reliquiái körül.

